

پیش بینی سازگاری تحصیلی بر اساس خودپنداره تحصیلی با میانجیگری انسجام خانواده

سعیده وحدتی^۱

دکتر سید محسن حجت خواه^۲

دکتر علیرضا رشیدی^۳

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۹/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۰/۱۵

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجیگری انسجام خانواده در رابطه بین خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی انجام گرفته است. روش پژوهش مورد استفاده توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش کلیه دانش آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ بوده است که از این جامعه نمونه‌ای به حجم ۶۰۰ نفر، به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد. و از آن‌ها خواسته شد پرسشنامه خودپنداره تحصیلی و پرسشنامه سازگاری تحصیلی و پرسشنامه انسجام خانواده را تکمیل کنند. تحلیل داده‌ها با محاسبه ضرایب همبستگی و تحلیل مسیر، با نرم افزار AMOS-18 انجام گرفت. جهت آزمون روابط غیر مستقیم نیز از آزمون بوتاستراپ استفاده شد. بر اساس نتایج پژوهش، روابط مستقیم و غیرمستقیم در مدل پیشنهادی معنادار بودند و روابط بین متغیرهای مذکور، از برآزش قابل قبول برخوردار بود. بر اساس یافته‌های این پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که انسجام خانواده بین خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی دارای نقش میانجی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: خودپنداره تحصیلی، انسجام خانواده، سازگاری تحصیلی.

^۱ . دانش آموخته رشته مشاوره مدرسه، گروه مشاوره، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ . استادیار گروه مشاوره، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

^۳ . دانشیار گروه مشاوره، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

مقدمه

یکی از دوره های مهم، حساس و موثر در دوران تحصیل هر فرد دوره ی متوسطه است. در این دوره دانش آموزان از نظر زیستی، اجتماعی و روانی با شرایط خاصی روبه رو هستند. روانشناسان این دوره را دوره ی انتقال میان کودکی و جوانی و بلوغ می دانند. یک دوره ی میانی که به واسطه ی بسیاری از فشارهای روانی و جسمانی و مشکلات سازگاری، ویژگی های خاصی به نوجوان می بخشد. از سوی دیگر هدف نظام آموزشی در هر جامعه ای سعادت و پیشرفت دانش آموزان است (درت التاج، ۱۳۹۲).

بی شک سازگاری تحصیلی از مسائل مهمی است که سلامت عاطفی، اجتماعی، رشد و پیشرفت دانش آموزان در گرو آن است. برای رسیدن به این خواسته باید تا آن جا که ممکن است عوامل تأثیرگذار بر آن را بررسی و شناسایی کرد، چرا که سازگاری تحصیلی با زندگی فردی، اجتماعی، شغلی و نظایر آنها مرتبط است. چنانچه این نوع سازگاری با موفقیت صورت گیرد چشم انداز مثبتی به دیگر جوانب زندگی خواهیم داشت، به عبارتی موفقیت در سازگاری تحصیلی، رشد و تعالی در دیگر جوانب و دوره های زندگی را به دنبال خواهد داشت (بیجورکلاند و رهلینگ^۱، ۲۰۱۰). سازگاری مهمترین نشانه ی سلامت روان شناختی است و با حوزه های عاطفی و اجتماعی و آموزشی مرتبط است، به طور کلی سازگاری جریانی است که در آن فرد برای وفق دادن خود با فشارهای درونی و ملزومات بیرونی تلاش می کند (رد-ویکتور^۲، ۲۰۰۴). سازگاری دارای عرصه های مختلفی است؛ سازگاری در انتقال به محیط جدید، سازگاری در روابط بین فردی و سازگاری در موقعیت های آموزشی که از آن تحت عنوان "سازگاری تحصیلی"^۳ یاد می شود. در واقع "سازگاری تحصیلی" ناظر به توانمندی فراگیران در انطباق با شرایط و الزامات تحصیل و نقش هایی است که مدرسه به عنوان یک نهاد اجتماعی فراروی آنها قرار می دهد (پتیوس^۴، ۲۰۰۶).

خودپنداره تحصیلی^۵ از دیگر ویژگی های شخصیتی اثرگذار بر سازگاری تحصیلی دانش آموزان می باشد، با مرور نظریه ها و تحقیقات قبلی می توان گفت، نقش فرآیندهای مربوط به خود، همچون خودپنداره بر فرآیندهای مربوط به سازگاری، برجسته و مهم است، در پژوهشهای مختلفی که پیرامون خودپنداره انجام گرفته است، این مفهوم را با اصطلاحات متفاوتی تعریف کرده اند و برخی

^۱.Bjorklund, Rehling

^۲.Reed-victor

^۳.Academic adjustment

^۴.Pettus

^۵.Academic self-conception

آن را مترادف با عزت نفس و خودتنظیمی دانسته اند. (سی سی^۱، ۲۰۱۲). در فرآیند رشد کودکان عواملی همچون خانواده، مدرسه، حمایت های اجتماعی و عاطفی بر خودپنداره موثرند (ملکی تبار و خوش کنش، ۲۰۱۲). در واقع خودپنداره تحصیلی بیانگر دانش و ادراکات فردی درباره نقاط قوت و ضعف خودمان در یک حوزه تحصیلی معین و عقاید فردی درباره توانایی هایمان در انجام موفقیت آمیز تکالیف تحصیلی در سطوح طراحی شده است و از عوامل بسیار مهم و اثرگذار در فرآیند یادگیری می باشد (مارش و سیتون^۲، ۲۰۱۲). افرادی که در امور تحصیلی خود را اثربخش تر، مطمئن تر و توانمندتر می دانند در مقایسه با سایرین از خودپنداره تحصیلی بالایی برخوردار خواهند بود و بالطبع چنین خودپنداره ای منجر به رشد و پیشرفت تحصیلی آتی فرد و عدم بروز هیجانات منفی در وی می شود (غفاری و ارفع بلوچی، ۱۳۹۰). به طور کلی افرادی که خودپنداره مثبتی دارند احساس کفایت کرده و در انطباق و سازگاری با دنیای پیرامون خویش توانا هستند، این افراد به یک دید روشن در مورد خود رسیده اند و کمتر تحت تأثیر وقایع روزانه و ارزیابی ها قرار می گیرند (کرنیس و همکاران^۳، ۲۰۰۰). از طرف دیگر خانواده به عنوان یکی از عامل هایی که در سازگاری تحصیلی دانش آموزان نقش موثری دارد مورد توجه است (گارنفسکی و کرایج^۴، ۲۰۰۶). شواهد متعددی در تأیید رابطه ی عوامل مرتبط با خانواده و سازگاری فرزندان و یا مولفه های آن وجود دارد؛ بندورا تأکید می کند که والدین و مراقبت کنندگان از کودکان نقش اساسی در مدیریت شرایط استرس برای فرزندان دارند زیرا با حمایت، راهنمایی و ایجاد مدل های انطباق زندگی به توسعه استانداردها و ارزش ها در کودکان و ایجاد اعتماد به نفس در آنان کمک می کنند (بندورا، ۱۹۷۷؛ همچنین نتایج پژوهش ها نشان می دهد نوجوانانی که دلبستگی عاطفی قوی تری با والدین خود دارند مهارت های اجتماعی بیشتری دارند و سازگاری های فیزیولوژیکی بهتری در مقایسه با سایر نوجوانان دارند (جونز و پرنیز^۵، ۲۰۰۵؛ ترز و سولبرگ^۶، ۲۰۰۱؛ فولادچنگ، ۱۳۸۷؛ فولادچنگ و لطیفیان، ۱۳۸۱). ارتباطات خانوادگی سالم و با ثبات از شرایط لازم و ضروری برای رشد و تکامل موفقیت آمیز استقلال و سازگاری نوجوانان است (سامانی و حسین چاری، ۱۳۹۲). یکی از مهمترین مباحث در حوزه ی خانواده،

¹.Cicei

².Marsh & Seaton

³.Kernis, Paradies, Whitaker, Wheatman & Goldman

⁴.Garnefski, N. Kraaij, V

⁵.Jones & Prinz

⁶.Torres & Solberg

بحث انسجام خانواده^۱ است. انسجام، به عنوان یکی از ساختارهای پرنفوذ خانواده، بعد مهمی برای تلاش جهت درک متقابل در میان اعضای خانواده است (حسین خانزاده، عیسی پور، یگانه و محمدی، ۲۰۱۳). انسجام خانواده اشاره برجسته‌های سلامت روانشناختی خانواده دارد. السون^۲ و همکاران انسجام خانواده را به پیوند عاطفی که بین اعضای خانواده وجود دارد تعریف می‌کنند که این انسجام در سطوح متفاوتی در خانواده‌ها وجود دارد (السون، روسل و اسپرنکل^۳، ۱۹۸۳ به نقل از اصغری، سعادت، عاطفی کرجوندانی و جانعلی زاده کونکه، ۱۳۹۳). علاوه بر این خانواده حمایت‌گر می‌تواند منبع بازخورد خزانه‌های شناختی، هیجانی و رفتاری باشد به طوری که کودکان و نوجوانان در شرایط مختلف می‌توانند به شیوه‌ای موثر برخورد کنند (شارما و جوشی^۴، ۲۰۱۵).

در رابطه با متغیرهای این پژوهش به صورت پراکنده تحقیقات زیادی صورت گرفته است و اگرچه محققان داخلی برای مطالعه‌ی سازگاری تحصیلی تلاش کرده‌اند، اما در مطالعاتشان محدودیت‌هایی می‌توان یافت. به فرض مثال، پژوهش‌های معدودی وجود دارد که عوامل مؤثر بر سازگاری تحصیلی را در چارچوب یک مدل، با در نظر گرفتن عوامل شناختی و زمینه‌ی خانوادگی بررسی کرده باشند. تجلی و اردلان (۱۳۸۹) در پژوهشی نشان دادند محیط خانواده می‌تواند با ایجاد ارتباطات باز و گسترده و ترغیب ابراز احساسات و شرکت اعضای خانواده در بحث و تبادل نظر، علاوه بر این که به طور مستقل به ارتقاء سازگاری تحصیلی در آنان می‌نماید از طریق و به واسطه خودکارآمدی نیز سازگاری آنها را افزایش دهد.

اردلان و حسین چاری (۱۳۹۰) در پژوهشی نشان دادند که مهارت‌های ارتباطی به طور مثبت پیش‌بینی‌کننده خودکارآمدی است و خودکارآمدی نیز به طور مثبت سازگاری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند.

افشون (۱۳۹۳) در پژوهشی نشان داد که سبک‌های یادگیری شناختی، سازگاری تحصیلی را به صورت منفی و معنی‌دار و خود‌پنداره تحصیلی، سازگاری تحصیلی را به صورت مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی می‌کند و خود‌پنداره تحصیلی می‌تواند در رابطه بین سبک‌های یادگیری شناختی و سازگاری تحصیلی نقش واسطه‌گری معناداری داشته باشد. همچنین نتایج پژوهش‌های میکائیلی منیع و همکاران (۱۳۹۴)، مهاجر (۱۳۹۳)، درت‌التاج تهرانی (۱۳۹۲)، بتنکورت و همکاران (۲۰۱۰)، نجار

³.Family Cohesion

⁴.Olson

³.Olson,Russell & Sprenkle

⁴.Sharma & Joshi

(۱۳۹۳)، اصغری و همکاران (۱۳۹۳) و نجارپور استادی و خدیوی (۱۳۸۷) بیانگر این است که کیفیت رابطه ولی- فرزندی با سازگاری، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار دارد. هرچه کیفیت رابطه ولی- فرزندی بهتر باشد میزان سازگاری، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی نوجوانان بالاتر می‌رود و هرچه کیفیت رابطه از سطح پایین تری برخوردار باشد، سازگاری و عزت نفس نوجوان کمتر بوده و موفقیت و پیشرفت تحصیلی پایین تر می‌باشد.

از آنجا که سازگاری تحصیلی ناموفق از زمینه‌هایی است که نگرانی روزافزونی را برای نظام آموزشی به همراه داشته است. بنابراین شناسایی عوامل پیچیده‌ی موثر در عدم سازگاری تحصیلی بسیار مهم است. وجود عدم سازگاری تحصیلی در مدارس موجب افت تحصیلی و پایین بودن سطح عملکرد تحصیلی و ترک تحصیل دانش آموزان می‌شود. افت تحصیل و ترک تحصیل یکی از مشکلات اساسی آموزش در کشورمان است، هر ساله بخش مهمی از منابع انسانی و مالی جامعه را به هدر می‌دهد و آثار شوم و ناگواری بر جای می‌گذارد که موجب پیدایش نابسامانی‌هایی در جامعه میشود و بسیاری از مشکلات خانواده‌ها ریشه در عدم سازگاری نوجوانان در دوران تحصیل دارد که شناخت عوامل موثر بر سازگاری به ویژه در دوره نوجوانی که رفتارهای بزهکارانه و انحرافات رفتاری در تمام جوامع شدت می‌یابد از اهمیت زیادی برخوردار است و به نظر می‌رسد که سازگاری دختران با توجه به ساخت فیزیولوژیکی، حساسیت در مقابل مشکلات و عدم کنترل عواطف، بیش از پسران در حیطه‌های عاطفی، تحصیلی و اجتماعی با مشکل همراه باشد. بنابراین باید در جستجوی راه‌های موجود و بالقوه‌ای باشیم که این بحران را کاهش دهد. یکی از این راه‌ها را میتوان افزایش سازگاری تحصیلی در بین دانش آموزان به حساب آورد.

در این پژوهش انسجام خانواده بین متغیرهای خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی نقش میانجی را دارد. به نظر می‌رسد خود پنداره تحصیلی با تاثیرگذاری از طریق انسجام خانواده با سازگاری تحصیلی به طور غیر مستقیم رابطه دارند؛ و بدین ترتیب افرادی که دارای خود پنداره تحصیلی مثبت می‌باشند، از انسجام و همبستگی بیشتری در خانواده برخوردارند و همین امر موجب سازگاری تحصیلی بیشتری در فرد خواهد شد. با توجه به پیشینه موجود و مطالبی که بیان شد در این پژوهش محقق به دنبال بررسی نقش خودپنداره تحصیلی در پیش بینی سازگاری تحصیلی دانش آموزان با میانجی گری انسجام خانواده است.

روش شناسی

از آنجایی که پژوهش حاضر به بررسی روابط بین متغیرها می‌پردازد بنابراین یک پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه مورد پژوهش عبارتند از کلیه دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای شهر تهران که در دوره دوم متوسطه سال تحصیلی ۹۵-۹۴ مشغول به تحصیل بودند، که بر اساس آمار آموزش و پرورش کل جامعه ۳۵۸۰۰۰ نفر بود. با توجه به گستردگی جامعه و متغیرهای پژوهش و مدل بودن پژوهش، از میان جامعه تعداد ۶۰۰ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. در این پژوهش از شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شد بدین صورت که از مناطق ۲۲ گانه شهر تهران، ابتدا به صورت تصادفی ۴ منطقه (مناطق ۶، ۹، ۱۶، ۲۰) انتخاب گردید سپس از بین دبیرستان‌های موجود در هر منطقه، ۴ دبیرستان به صورت تصادفی انتخاب شد و از هر دبیرستان دو کلاس در دوره دوم متوسطه انتخاب شد و در نهایت از هر کلاس ۱۸ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش از ابزارهای زیر استفاده شده است.

۱- پرسشنامه سازگاری تحصیلی AAS^۱: برای سنجش سازگاری تحصیلی از آزمون سازگاری تحصیلی زیر مقیاس پرسشنامه شخصیتی کالیفرنیا تراپ، کلارک و تایگز^۲، (۱۹۵۳) استفاده شد. هر بخش آزمون شامل شش بعد و هر بعد دارای ۱۵ سؤال است، که جمعا هر بخش شامل ۹۰ سؤال می‌باشد. خرده مقیاس سازگاری تحصیلی که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفت، شامل ۱۵ سؤال است که در مقابل هر کدام، دو گزینه بلی و خیر قرار دارد. گویه‌های ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۱۲، ۱۴، ۱۵ در این پرسشنامه به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. به منظور تعیین روایی این آزمون، حقیقی، شکرکن و موسوی شوشتری (۱۳۸۱) از یک پرسشنامه کوتاه محقق ساخته که به عنوان پرسشنامه سنجش متغیر ملاک تهیه شده بود، استفاده کردند که همبستگی بین آزمون شخصیتی کالیفرنیا و پرسشنامه ملاک (برای اعتباریابی) در سطح ۰/۰۰۱ معنی دار بوده است. حقیقی و همکاران (۱۳۸۱) در مورد سازگاری تحصیلی با استفاده از روش آلفای کرونباخ و دو نیمه کردن، ضرایبی به ترتیب برابر با ۰/۸۰ و ۰/۷۹ در فرهنگ ایرانی بدست داده‌اند. در تحقیق بردستانی (۱۳۸۳)، میزان آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۷ گزارش شده است.

^۱.Academic adjustment

^۲.Thorpe, Clark & Tieges

در پژوهش حاضر به منظور تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید و مقدار آن $0/72$ بدست آمد. هم چنین جهت تعیین روایی از تحلیل ماده استفاده شد، بدین صورت که ضریب همسانی درونی آزمون از طریق محاسبه ضریب همبستگی هر گویه با نمره کل بدست آمد که تمام ضرایب معنادار بودند.

۲- پرسشنامه انسجام سازمان یافته خانواده فیشر: این مقیاس توسط فیشر، رانسوم، تری و بورگه^۱ (۱۹۹۲) به عنوان بخشی از پروژه سلامت خانواده کالیفرنیا به منظور سنجش همبستگی در انسجام اعضای خانواده با یکدیگر طراحی شد. در این بررسی مشخص شد که این آزمون با حالت کلی خوب بودن و رضایت از زندگی ارتباط مثبت دارد و در مقابل با میزان اضطراب و افسردگی زوجین ارتباط منفی دارد. نسخه اولیه آن ۲۹ سوال داشت که در مطالعات بعدی به ۱۳ سوال تقلیل یافت. در پژوهش حاضر از نسخه تجدیدنظر شده، استفاده شد که حاوی ۱۳ گویه در مقیاس لیکرت ۶ عامل (کاملاً مخالفم، مخالفم، نسبتاً مخالفم، نسبتاً موافقم و کاملاً موافقم) است. این مقیاس چهار حوزه انسجام، همکاری و مشارکت، وضوح قواعد و وضوح رهبری در خانواده را اندازه گیری می کند. سوالات: ۱۰، ۱۵، ۱۶ و ۱۲ این پرسشنامه میزان انسجام در خانواده را می سنجد و حداقل نمره در این زیر مقیاس ۵ و حداکثر ۳۰ است. سوالات: ۱۱، ۹، ۷ و ۱۳ میزان همکاری و مشارکت در خانواده را می سنجد و حداقل نمره در این زیر مقیاس ۴ و حداکثر ۲۴ است. سوالات ۲ و ۴ وضوح قواعد و سوالات ۳ و ۸ وضوح رهبری در خانواده را می سنجد. حداقل نمره در هر یک از این دو زیر مقیاس ۲ و حداکثر ۱۲ است. نمره کل آزمون بیانگر میزان انسجام سازمان یافته در درون خانواده است. دامنه نمرات در این مقیاس در نمره کل از ۱۳ تا ۷۸ است. فیشر و همکاران همسانی درونی این آزمون را به روش آلفای کرونباخ $0/78$ و برای فرم قدیمی ۲۹ سوالی $0/88$ گزارش کردند. همچنین سارولین و همکاران^۲ این پرسشنامه را بر روی گروهی از نوجوانان و جوانان اجرا نمودند و همسانی درونی آن را با آلفای کرونباخ $0/75$ محاسبه کردند. در ایران نیز این پرسشنامه توسط صادقی و همکاران بر روی ۲۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه گیلان اجرا شد و همسانی درونی آن $0/78$ کرونباخ آلفا محاسبه شد. همچنین نتیجه بازآزمایی این پرسشنامه بر روی ۲۰ نفر از دانشجویان در فاصله دو هفته ($r = 0/79$) محاسبه

¹.Fischer L, Ransom DC, Terry HE, Burge S

².Fang CY, Eggleston BL, Brown KM, Lavigne JV, Stevens VJ, et al

شده است. روایی محتوایی آن پس از ترجمه توسط سه نفر از اعضای هیأت علمی گروه مشاوره دانشگاه گیلان تأیید شده است.

در پژوهش حاضر به منظور تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید و مقدار آن $0/76$ بدست آمد. جهت تعیین روایی از تحلیل ماده استفاده شد، بدین صورت که ضریب همسانی درونی آزمون از طریق محاسبه ضریب همبستگی هر گویه با نمره کل بدست آمد، تمام ضرایب معنادار بودند.

۳- پرسشنامه خودپنداره مربوط به مدرسه: این پرسشنامه را بی یسن چندر سال ۲۰۰۴ ساخت. این پرسشنامه از نوع خودگزارشی است و شامل ۱۵ پرسش می‌باشد و پاسخ‌ها به صورت مقیاس لیکرتی چهارگزینه‌ای از کاملاً موافق (۴نمره) تا کاملاً مخالف (۱نمره) نمره گذاری شده است، به منظور کسب نمره کلی این آزمون نمره‌ی همه پرسش‌ها جمع می‌شود. حداقل نمره آزمودنی در این آزمون ۱۵ و حداکثر آن ۶۰ است. بالاتر بودن نمره آزمودنی نسبت به سایر آزمودنی‌ها خودپنداره مثبت‌تر و نسبت به سایرین را نشان می‌دهد. این پرسشنامه به وسیله مرعشیان و خرامی (۲۰۱۲) در نمونه‌ای ۳۶ نفره استفاده شده که ضریب آلفای کرونباخ آن $0/92$ بوده است.

در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه $0/79$ به دست آمد. جهت تعیین روایی از تحلیل ماده استفاده شد، بدین صورت که ضریب همسانی درونی آزمون از طریق محاسبه ضریب همبستگی هر گویه با نمره کل بدست آمد. تمام ضرایب معنادار بودند.

پس از انتخاب جامعه آماری و تنظیم پرسشنامه‌ها، مجوزهای لازم از اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران گرفته شد و پرسشنامه‌ها بین گروه نمونه توزیع گردید. سپس توضیحات لازم از سوی پژوهشگر در مورد نحوه‌ی تکمیل پرسشنامه‌ها و محرمانه ماندن اطلاعات دریافتی، به دانش‌آموزان ارائه شد و آن‌ها به صورت داوطلبانه پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند. از آنجایی که احتمال ریزش وجود داشت، تعداد ۶۵۰ پرسشنامه، طی یک ماه توزیع و جمع‌آوری گردید در نهایت تعدادی از پرسشنامه‌ها به دلایل ناقص و مخدوش بودن کنار گذاشته شد و داده‌های مربوط به ۶۰۰ نفر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، به منظور بررسی فرضیه‌ها، علاوه بر استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی (مثل میانگین و انحراف معیار)، از آزمون‌های آماری همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر استفاده شد. همچنین جهت بررسی روابط غیر مستقیم مسیرها از روش بوت استرپ استفاده شد.

تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار AMOS-21 و SPSS-21 انجام گرفت.

یافته ها

جدول ۱، داده های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش را نشان می دهد.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمرات مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمینه	پیشینه
انسجام	۲۱/۰۴	۶/۳۱	۵	۳۰
خانواده	۱۷/۱۲	۵/۲۷	۴	۲۴
میزان همکاری و مشارکت در خانواده	۷/۰۸	۲/۸۳	۲	۱۲
وضوح قواعد	۸/۰۱	۲/۸۴	۲	۱۲
وضوح رهبری در خانواده	۴۳/۷۳	۷/۰۱	۱۹	۶۰
خودپنداره تحصیلی	۸/۹۲	۲/۶۱۸	۲	۲۱
سازگاری تحصیلی				

بر اساس نتایج به دست آمده جدول ۱، در بین متغیرهای انسجام خانواده، میزان انسجام در خانواده با میانگین ۲۱/۲۴ بیشترین و وضوح قواعد با میانگین ۷/۰۸ دارای کمترین میانگین می باشد و متغیر خودپنداره تحصیلی دارای میانگین ۴۳/۷۳ و متغیر سازگاری تحصیلی دارای میانگین ۸/۹۲ می باشد. قبل از پرداختن به فرضیه های پژوهش، نرمال بودن توزیع فراوانی متغیرهای پژوهش از آزمون نیکویی برازش کالموگروف-اسمیرنوف استفاده شد، تا نرمال بودن توزیع آن مشخص گردد. جدول ۲: نتایج آزمون کالموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع داده ها

متغیر	مقدار Z کای کولموگروف-اسمیرنوف	معناداری
انسجام	۰/۰۱۰۲	۰/۲۰۷
خانواده	۰/۰۶۵	۰/۲۰۸
میزان همکاری و مشارکت در خانواده	۰/۰۶۸	۰/۱۱۲
وضوح قواعد	۰/۰۶۹	۰/۱۱۸
وضوح رهبری در خانواده	۰/۰۸۷	۰/۱۲۰
خودپنداره تحصیلی	۰/۰۱۰۲	۰/۱۰۱
سازگاری تحصیلی		

با توجه به معنی دار بودن نتایج آزمون کالموگروف-اسمیرنوف در جدول ۲، می توان نتیجه گرفت که داده ها از توزیع نرمال برخوردار هستند.

ماتریس همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش در جدول ۳، ارائه شده است.

جدول ۳: ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

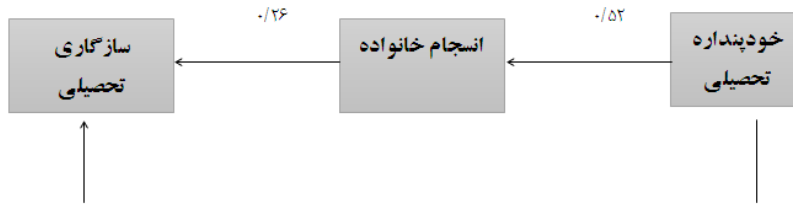
متغیرها	سازگاری تحصیلی	خودپنداره تحصیلی	انسجام در خانواده	همکاری و مشارکت	وضوح قواعد رهبری	وضوح قواعد رهبری
سازگاری تحصیلی	۱					
خودپنداره تحصیلی	**۰/۲۵۷	۱				
انسجام در خانواده	**۰/۲۲۴	**۰/۱۶۸	۱			
همکاری و مشارکت	**۰/۱۵۷	**۰/۱۷۲	**۰/۸۲۸	۱		
وضوح قواعد	**۰/۱۳۸	*۰/۱۰۴	**۰/۵۶۳	**۰/۴۸۱	۱	
وضوح رهبری	**۰/۱۳۸	**۰/۱۷۵	**۰/۵۴۰	**۰/۵۰۴	**۰/۶۳۶	۱

*معنی داری سطح ۰/۰۵

**معنی داری سطح ۰/۰۱

یافته های جدول ۳، نشان داد که خودپنداره تحصیلی با مقدار همبستگی ۰/۲۵۷، انسجام در خانواده با مقدار همبستگی ۰/۲۲۴، همکاری و مشارکت با مقدار همبستگی ۰/۱۵۷، وضوح قواعد با ضریب همبستگی ۰/۱۳۸ و وضوح رهبری با همبستگی ۰/۱۳۸ با متغیر سازگاری تحصیلی همبستگی مثبت و معنادار دارند.

در پژوهش حاضر، به منظور بررسی روابط مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای خودپنداره تحصیلی، انسجام خانواده و سازگاری تحصیلی از روش تحلیل مسیر با استفاده از نرم افزار AMOS ویرایش ۲۱، استفاده شد. یافته های مربوط به این مدل شامل برآورد مدل پیشنهادی و تأیید این مدل با توجه به برازنده بودن مدل با داده ها بوده است.

نمودار ۱: مدل معادلات ساختاری خودپنداره تحصیلی، انسجام خانواده و سازگاری تحصیلی (ضرایب مسیر)

جدول ۴: شاخص های نیکویی برازش مدل پیشنهادی پژوهش

مفهوم	معیار مطلوب	مقدار گزارش شده
ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب (X^2/df)	۳ و کمتر	۱/۹۵
شاخص بهنجار نسبی (RMR)	کوچکتر از ۰/۰۵	۰/۰۴
شاخص برازش افزایشی (GFI)	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۵
شاخص برازش نرمال شده (AGFI)	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۲
شاخص نیکویی برازش (NFI)	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۶
شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته (NNFI)	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۴
شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۳
ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب (RMSEA)	کوچکتر از ۰/۰۸	۰/۰۷

با توجه به مقدار گزارش شده شاخص های برازندگی (جدول ۴)، مشاهده می شود که داده ها از لحاظ آماری با ساختار عاملی مدل معادلات ساختاری متغیرهای نهفته پژوهش سازگاری و تطابق دارند. بنابراین، مدل معادلات ساختاری پژوهش از برازش مناسب و قابل قبولی برخوردار است. در این پژوهش روابط غیرمستقیم متغیرها از طریق روش بوت استراپ مورد آزمون قرار گرفته است. جدول ۵، نتایج بوت استراپ مربوط به بررسی معنی داری رابطه غیرمستقیم خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی از طریق انسجام خانواده را نشان می دهد. در جدول ۴-۱۱ منظور از داده، اثر غیرمستقیم در نمونه اصلی و منظور از بوت، میانگین برآورد اثر غیرمستقیم در نمونه های بوت استراپ است. همچنین، سوگیری، تفاضل بین داده و بوت است. خطای معیار نیز نشان دهنده ی انحراف معیار برآوردهای اثرهای غیرمستقیم در نمونه های بوت استراپ است.

جدول ۵: نتایج بوت استراپ مربوط به روابط غیرمستقیم در مدل میانجی گری پژوهش

مسیر	مقدار	بوت	سوگیری	خطای معیار	سطح اطمینان ۹۵٪ حد پایین حد بالا
رابطه خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی از طریق انسجام خانواده	۰/۰۲۵۶	۰/۰۲۴۲	۰/۰۰۰۱	۰/۰۳۴۲	۰/۰۰۱۲ ۰/۰۳۴۰

با توجه به یافته های جدول ۵، نتایج نشان می دهد که حد پایین و حد بالای فاصله اطمینان رابطه خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی با میانجی گری انسجام خانواده، به ترتیب ۰/۰۰۱۲ و ۰/۰۳۴۰ است، به دلیل اینکه این فاصله ها اطمینان صفر را در بر نمی گیرد، بنابراین مفروضه کلی ما تأیید می شود و انسجام خانواده به عنوان یک میانجی گر در رابطه بین خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی قرار می گیرد.

نتیجه گیری

هدف از این پژوهش تبیین نقش خودپنداره تحصیلی بر سازگاری تحصیلی و با میانجیگری انسجام خانواده بوده است، بررسی پژوهش حاضر نشان داد که بین خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی از طریق انسجام خانواده رابطه‌ی معنادار وجود دارد. یعنی افرادی که در امور کلی و به طور خاص تحصیلی دارای خودپنداره مثبت نسبت به خود هستند به دلیل داشتن انسجام خانوادگی بالا، از سازگاری تحصیلی بالاتری برخوردارند. که با یافته های تجلی و اردلان (۱۳۸۹)، اردلان و حسین چاری (۱۳۹۰)، افشون (۱۳۹۳)، میکائیلی منیع و همکاران (۱۳۹۴)، مهاجر (۱۳۹۳)، درت التاج تهرانی (۱۳۹۲)، بنتکورت و همکاران (۲۰۱۰)، نجار (۱۳۹۳)، اصغری و همکاران (۱۳۹۳)، نجارپور استادی و خدیوی (۱۳۸۷) همسو می باشد. این یافته را می توان این گونه تبیین کرد که خودپنداره مثبت در دانش آموزان به نوعی منعکس کننده میزان رضایت خاطر و خشنودی فرد از تعامل و گفتگو با والدین است و اینکه فرد تا چه اندازه با پدر و مادر و سایر اعضای خانواده احساس نزدیکی و صمیمیت و آسودگی دارد و از بودن با آنها لذت می برد و حتی می تواند بدون احساس طردشدگی عقاید و احساسات پیچیده خود را با آنها در میان بگذارد و اعضای خانواده هم با مهربانی و عطوفت شنوای صحبت های او هستند و با او رفتاری دوستانه و انعطاف پذیر دارند، این احساس همبستگی و

انسجام در خانواده زمینه را برای تجربه یک زندگی موفق و سازگارانه در آینده برای فرد فراهم می‌کند.

از سوی دیگر خودپنداره پایین و منفی فرد نشانگر نابسامانی در محیط خانواده است که این شرایط باعث ایجاد احساس ناامنی، عزت نفس پایین و پندارهای غیرمنطقی می‌شود و در نهایت منجر به ناسازگاری فرد در امور شخصی، خانوادگی و تحصیلی فرد می‌شود. در واقع چگونگی رفتار والدین با فرزندان در شکل‌گیری نظام رفتاری کودکان نقش مهمی ایفا می‌کند و با وجود بعضی تغییرات روزانه، همواره از الگویی ثابت برخوردار است. کیفیت ارتباط با اعضای خانواده و جو عاطفی خانواده سبب می‌شود افراد در مواقع نیاز، منابع لازم جهت احساس مراقبت و ارزشمندی را کسب نمایند، لذا وجود یک رابطه حمایتی باعث فعالیت فرد در محیط می‌شود و به دنبال آن فرد سعی دارد تلاش بیشتری از خود نشان دهد و به نوعی به سازگاری دست یابد؛ هر چه فرد از خودپنداره تحصیلی مثبت‌تری برخوردار باشد انسجام خانوادگی نیز بالا خواهد بود و همین انسجام و همبستگی خانوادگی به سازگارشدن فرد در زمینه تحصیل و دیگر زمینه‌ها منجر می‌شود.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر استفاده از پرسشنامه‌های خودگزارش دهی و عدم استفاده از مصاحبه است، که این گزارش‌ها به دلیل دفاع‌های ناخودآگاه، تعصب در پاسخ دهی و شیوه‌های معرفی شخصی مستعد تحریف هستند. همچنین در پرسشنامه این احتمال وجود دارد که آزمودنی سعی کنند تا آنگونه که باید باشند، نه آنگونه که هستند را در پاسخگویی به سوالات مد نظر داشته باشند و این امر نتایج تحقیق را ممکن است تحت تاثیر قرار دهد. از آنجایی که جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان دختر دوره متوسطه شهر تهران بودند، لذا تعمیم نتایج به سایر مقاطع تحصیلی و جوامع آماری باید با احتیاط لازم صورت گیرد.

در انتها براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود به منظور کسب نتایج بهتر در مداخلات روانشناختی به خودپنداره تحصیلی و انسجام خانواده به عنوان عوامل موثر در سازگاری تحصیلی دانش آموزان توجه شود. همچنین پیشنهاد می‌شود با توجه به نقش با اهمیت والدین و جو عاطفی خانواده در ایجاد سازگاری‌های مطلوب در دوران تحصیل، بدیهی است برنامه ریزی برای آموزش والدین در این حوزه می‌تواند به عنوان یک اقدام پیشگیری کننده در مقابل بروز مشکلات دانش آموزان در مدرسه مطرح گردد و راهکارهایی برای ارتقای سطح انسجام و همبستگی در خانواده ارائه گردد.

کتابنامه

- اردلان، ا؛ حسین چاری، م. (۱۳۹۰). پیش بینی سازگاری تحصیلی براساس مهارت‌های ارتباطی با واسطه باورهای خودکارآمدی. فصلنامه روان شناسی تربیتی، شماره هفدهم، سال ششم، ص ۲۸-۱.
- اصغری، ف؛ سعادت، س، عاطفی کرجوندانی، س و جانعلی زاده، س. (۱۳۹۳). رابطه بین خودکارآمدی تحصیلی با بهزیستی روانشناختی، انسجام خانواده و سلامت معنوی در دانشجویان دانشگاه خوارزمی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۴(۷)، ص ۵۹۳-۵۸۱.
- افشون، م. (۱۳۹۳). نقش واسطه گری خودپنداره تحصیلی در رابطه بین سبک های یادگیری و سازگاری تحصیلی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
- تجلی، ف و اردلان، ا. (۱۳۸۹). رابطه‌ی ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده با خودکارآمدی و سازگاری تحصیلی. مجله روانشناسی ۵۳، سال چهاردهم، شماره یک، ص ۷۸-۶۲.
- حقیقی، ج؛ شکرکن، ح و موسوی شوشتری، م. (۱۳۸۱). بررسی رابطه جوعاطفی خانواده با سازگاری دانش آموزان دختر پایه سوم مدارس راهنمایی اهواز. مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره سوم، سال نهم، شماره های ۱ و ۲، ص ۱۰۲-۷۹.
- درت التاج، ف. (۱۳۹۲). کیفیت رابطه ولی- فرزندی و ارتباط آن با سازگاری، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی در نوجوانان دختر. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا.
- سامانی، ف. و حسین چاری، م. (۱۳۹۲). بررسی نقش واسطه ای تنظیم هیجان در رابطه‌ی میان والدگری و سازگاری تحصیلی در دانشجویان. مجله روش ها و مدل های روان شناختی، سال سوم، شماره ۱۱، ص ۹۸-۸۳.
- غفاری، ا و ارفع بلوچی، ف. (۱۳۹۰). رابطه انگیزش پیشرفت و خودپنداره تحصیلی با اضطراب امتحان در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد. پژوهش های روان شناسی بالینی و مشاوره. ۱(۲). ص ۱۳۶-۱۲۱.
- فولادچنگ، م. (۱۳۸۷). نقش الگوهای خانوادگی در سازگاری نوجوانان. فصلنامه خانواده پژوهی، سال دوم، شماره ۷، ص ۲۲۱-۲۰۹.
- فولادچنگ، م. و لطیفیان، م. (۱۳۸۱). بررسی تأثیر علی خودگردانی والدین در خودگردانی تحصیلی دانش آموزان و پیشرفت تحصیلی آنان. نشریه روانشناسی و علوم تربیتی، دوره ۳۲، شماره ۲، ص ۱۵۴-۱۳۵.
- مهاجر، ز. (۱۳۹۳). بررسی رابطه شیوه های فرزندپروری والدین و خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی دانش آموزان دختر پایه چهارم تا ششم ابتدایی تهران در سال تحصیلی ۹۳-۹۲. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- میکائیلی منیع، ف؛ فتحی، گ، شهودی، م و زندی، خ. (۱۳۹۴). تحلیل روابط بین امید، خودکارآمدی، انگیزش و تنش گرها با سازگاری تحصیلی در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه ارومیه. اندیشه های نوین تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهرا، دوره ۱۱، شماره ۱، ص ۷۸-۵۷.
- نجار، ز. (۱۳۹۳). رابطه بین عملکرد خانواده و خودکارآمدی با خودپنداره دانش آموزان. کنفرانس بین المللی علوم انسانی و مطالعات رفتاری، تهران.

نجاپور استادی، س و خدیوی، ا. (۱۳۸۷). بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با هویت یابی، خودپنداره و عزت نفس نوجوانان و جوانان ۱۷-۲۸ سال شهر اسلامشهر. مجله علوم تربیتی، سال اول، شماره سوم، ص ۸۸-۱۰۲.

Reference

Bandura A. Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall; 1977.

Bettencourt, B. An, Charlton, Kelly, Eubanks, Janie, Kernahan, Cyndi, Fuller, Bret. (2012). Development of Collective Self-Esteem Among Students: Predicting Adjustment to College. *Basic & Applied Social Psychology*, Vol. 21 Issue 3, p213-222. 10p. 5 Charts.

Bjorklund, W. L. and Rehling, D. L. (2010). Student Perceptions of Classroom Incivility. *College Teaching*, 58, 15-18. Deci. E.L. , Koestner, R. & Ryan, R.M. (1999). A metaanalytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation . *Psychological Bullten*, 125, 627-668.

Cicei, C. C. (2012). Examining the Association Between Self-Concept Clarity and Self-Esteem on a Sample of Romanian Students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 4345-4348.

Fang CY, Egleston BL, Brown KM, Lavigne JV, Stevens VJ, et al. (2009). Family Cohesion Moderates the Relation Between Free Testosterone and Delinquent Behaviors in Adolescent Boys and Girls. *J Adolesc Health*, 44(6): 590-597.

Fischer L, Ransom DC, Terry HE, Burge S. (1992). The California Family Health Project: IV, Family structure/organization and adult health. *Fam Process*; 31(4): 399-419.

Garnefski, nadia., Kraaij, Vivian. (2006). Relationship between cognitive emotion regulation strategies and Depressive symptoms: A comparative study of five specific samples. *Journal of Personality & Individual Differences*. 40, 1659-1669.

Hosseinkhanzadeh, A. A., Esapoor, M., Yeganeh, T., & Mohammadi, R. (2013). A Study of The Family Cohesion in Families with Mentally Disable Children. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 84, 749-753.

Jones, T. L., & Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review . *Clinical psychology*, 25, 341-363.

Kernis, M.H., Paradies, A. W., Whitaker, D.J., Wheatman, S.R., & Goldman, B.N. (2000). Master of one's psychological domain? Not likely if one's self-esteem is unstable. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 1297-305.

MalekiTabar, A., & Khoshkonesh, A. (2012). Comparing the self-concept and social adjustment among blind and healthy male students. *Zahedan Journal of Research in Medical Sciences*, 13(10), 33-33.

Marashian, F., & Khorami, N. S. (2012). The Effect of Early Morning Physical Exercises on Academic Self-concept and Loneliness Foster Home Children in Ahvaz City. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 316-319.

Marsh, H. W., & SEATON, M. (2012). Academic self-concept. *International Guide to Student*. 40, 1659-1669.

Olson, D. H. (1999). Circumplex model of marital & family system. *Journal of Family Therapy*, 22, 144-167.

Pettus, K. R. (2006). The relationship of parental monitoring to community college student adjustment and achievement: differences by gender, ethnicity, parental education level, and student residence. Unpublished Ph.D. Thesis, Carolina University.

Reed-victor, E. (2004). Individual differences and early school adjustment: Teacher appraisals of young children with special needs. *Early Child Development and Care*, 174 (1), 59-79.

Sadeghi A, Asghari F, Saadat S, Nikooy Kupas E. (2014). The Relationship between Family Cohesion and Coping Strategies with Positive Attitude to Addiction among University Students. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*; 4(11): In press.

Sharma, M. & Joshi, H. L. (2015). Role of Family Environment and Parenting Style in Adjustment among Male Adolescents. *International Journal of Current Research and Academic*, 3, 252-263.

Thrope, L., Clark, W., & Tiegues, E. (1953). *California of Personality*. California Test Bureau., 20, 144-167.

Torres, J. B., & Solberg, V. S. (2001). Role of self- efficacy, stress, social integration, and family support in Latino College Student Persistence and Health. *Journal of Vocational Behavior*, 59, 53-63.